

Лисевич М.

начальник управління з питань туризму Тернопільської облдержадміністрації

Бицюра Л.

заступник міського голови

**СТАН ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО
ГОСПОДАРСТВА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ****Lisevich M., Bytsyura L.****CONDITION AND COURSES OF TOURIST'S AND RECREATIONAL FIELD'S
DEVELOPMENT IN TERNOPIL REGION**

Тернопільщина, якщо брати до уваги її туристично-економічний аспект, є парадоксальним краєм. З одного боку – наявність колосального туристичного потенціалу (природного – клімат, каньйони, гори, печери, водоспади та історико-релігійного – всесвітні святині, церкви, замки, палаци); з іншого – майже повна відсутність інфраструктури (турбази, комплекси, санаторії, готелі, хостели, атракціони, дороги, вказівники, зрештою, туалети).

При цьому слід бути прагматиками й пам'ятати, що індустрія туризму розвивається, насамперед, там, де є інфраструктура, а природні та історичні пам'ятки є лише привабою. Однак, в умовах жорсткого конкурентного ринку така приваба є вагомим аргументом у боротьбі за інвестиції. Окрім того, на думку багатьох спеціалістів, враховуючи економічну ситуацію, іншого шляху підняття економіки і наповнення бюджету, окрім розвитку туризму нарівні з переробним комплексом, сільським господарством і виробництвом будівельних матеріалів, на Тернопільщині немає.

Найстабільнішим з туристичних ресурсів на Тернопільщині є релігійно-паломницький ресурс. Крім того, цей ресурс є таким, що постійно розвиватиметься, незалежно від кліматично-погодних умов і від політико-економічної кон'юнктури.

Так, Свято-Успенська Почаївська лавра (до речі, як і Києво-Печерська), належить до найбільших православних святинь світу. А Марійський духовний комплекс у Зарваниці для греко-католиків усього світу взагалі є однією з найголовніших святинь. До речі, цей комплекс визнаний кращим архітектурним об'єктом в Україні за 2004 рік.

Римо-католиків, і не тільки їх, без сумніву, може привабити чи не єдиний у світі мавзолей монашок у Язлівці Бучацького району. Саме в цьому містечку свого часу було засновано Орден Сестер Непорочного Зачаття. В останнє десятиліття орден відновив свою діяльність, чим приваблює багатьох прочан і туристів. А чого вартий унікальний і живописний печерний храм у селі Монастирок Борщівського району. До IX століття він був язичницьким, а пізніше – християнським. У ньому збереглася наскельна ікона Ісуса Христа, якій вже більше тисячі років. Окрім того, західних туристів в останні роки надзвичайно приваблює давня дерев'яна архітектура. Так, на Тернопільщині збереглося більше сотні дерев'яних церков. Вік деяких з них сягає в глибину XIV-XVI століть.

До релігійно-паломницького туризму можна віднести й так званий ностальгійний туризм. Мова йде про повернення до праху предків, до витоків історії свого народу, свого родоводу. У цьому аспекті Тернопілля може бути цікавим не тільки для українців, а й для євреїв, поляків, росіян, чехів та інших народів. Цей фактор дуже важливий для розвитку міжнародного туризму. Зрештою, таким чином можна було б заодно вирішити проблему занедбаності багатьох історично цінних кладовищ, передусім, єврейських та польських.

Наступний потужним туристичним ресурсом на Тернопільщині є спелеологічний туризм. У світі поки що не відкрито інших таких великих горизонтальних гіпсових печер із специфічною будовою. Розташовані вони на глибині від 10 до 50-60 метрів під землею.

У Тернопільській області, яка територіально є однією з найменших в Україні, таких печер більше сотні. Але спелеологи та туристи й досі продовжують відкривати нові печери. Більше того, існує думка, що на Тернопіллі відкрито лише 20 відсотків печер, а ще 80 відсотків з них чекають на свого першовідкривача.

А печера Оптимістична (довжина розвіданих ходів становить 214 км) занесена в книгу рекордів Гіннеса як найбільша у світі гіпсова печера і як друга в світі серед вапнякових. Утім, якщо буде знайдено сполучення печери Оптимістичної з печерою Голубі Озера (120км), що, вважають учені, цілком імовірно, то Тернопілля матиме найбільшу в світі печеру. Печера Голубі Озера, як видно з назви, надзвичайно цінна своїми підводними плесами.

Немає сумнівів, що через рік-другий печера Вертеба поблизу села Більче-Золоте Борщівського району стане відомою всьому світу. Тут створюється чи не перший на планеті музей у печері – музей археології і трипільської культури, музей епохи неоліту. Річ у тім, що за кількістю і багатством знахідок предметів матеріальної культури різних епох, Вертеба не має рівних серед інших печер світу. Саме тому археологи називають її Наддністрянською Помпеєю.

Ще один багатющий туристичний ресурс на Тернопільщині – пам'ятки архітектури. Найдавнішою оборонною спорудою краю вважаються Троянові вали, які тягнуться півднем Тернопільщини. За попередніми даними, вони були насипані у I-II столітті до нашої ери.

Однак найбільшого розквіту фортифікаційне мистецтво досягло в епоху середньовіччя, коли доводилося постійно боронитися від татарських та турецьких набігів. У той час і були збудовані десятки могутніх замків.

Зараз точно відомо, що більше третини всіх українських замків та їх руїн зосереджені на Тернопіллі. Найкраще зберігся палацово-замковий комплекс у Збаражі. Вражає своєю неприступністю замкова гора Бона у Кременці. Чекають своїх господарів та інвесторів, які перетворили б їх у туристські комплекси, замки та вежі у Кривчому та Скалі-Подільській Борщівського району, Бережанах, Золотому Поточі і Язловці Бучацького району, Скалаті Підволочиського району, Теревовлі, Микулинцях Теревовлянського району, Чорткові тощо. Дуже подобаються туристам мальовничі замкові руїни у Ниркові Заліщицького району, Висічці та Кудринцях Борщівського району і в багатьох інших селах та містечках.

Серед архітектурних пам'яток «мирного характеру» найцікавішими є центральна частина Бережан та Кременця, ратуша у Бучачі, палаци у Коропці Монастирського району, Білокриниці Кременецького району, мисливський палац у селі Рай Бережанського району, палац та ландшафтний парк у Вишнівці Збарязького району. До речі, в Тернопільській області діють два державних історико-архітектурних заповідники з 10, що є в Україні (це – Кременецько-Почаївський та Бережанський), один Національний історико-архітектурний заповідник з чотирьох (це – «Замки Тернопільщини» з центром у Збаражі).

Крім того, на Тернопільщині нараховується 542 пам'ятки природи. Це п'ята частина всіх пам'яток природи, що є в Україні. Цікаве порівняння. Київські журналісти назвали Джуринський (Червоногородський) 16-метровий водоспад, що в Заліщицькому районі, природним джакузі.

Територією Тернопілля протікає одна з найгарніших річок у Європі і друга за величиною в Україні після Дніпра – Дністер. Традиція сплавів цією річкою існує понад 70 років. Бажання «пройтися» Дністром приваблювала і приваблює мандрівників з різних країн. У межах Дністровського каньйону створено ландшафтний заказник. Зараз вирішується питання про його реорганізацію у Дністровський національний парк. А на півночі області розкинулися мальовничі Кременецькі гори. Вони займають територію Кременецького та Шумського районів. Звичайно, Кременецькі гори не такі високі як Карпати, але не менш мальовничі і перспективні. У цих горах можна розвивати як літній,

так і зимовий туризм. Недаремно саме на найвищій горі в урочищі Гнилого Озера збудована найкраща санна траса України, де постійно організуються міжнародні змагання. Ці гори чекають інвестора, який збудував би там гірськолижні траси і туристичні комплекси. А ще тут активний відпочинок можна напрочуд легко поєднувати з культурним, адже неподалік – Кременець, Почаїв, Збараж... .

Кременецькі гори – це слава історія та захоплюючі легенди. Це місце, де народилася Українська Повстанська Армія, де збереглися криївки, штаб визвольної армії, повстанська церква тощо.

Є сподівання, що незабаром ці гори отримають статус Національного парку. Завершується підготовка необхідної документації.

Серед усіх Кременецьких гір найбільш відома, як місце релігійного паломництва, Божа гора. На її вершині б'є джерело холодної води з домішками мінеральних солей. Уся гора вкрита численною рослинністю. Ботаніки нарахували 283 види.

Тим, кого цікавить екологічний туризм, можна запропонувати дивовижний Товтровий кряж. Цей чудовий куточок Тернопілля люди назвали Медоборами через густі ліси, сонячні луки і наповнені медом та росою трави.

Медобори збереглися у первісному стані з характерними ознаками і формами, тому пасмо є унікальною пам'яткою геологічного минулого, подібного якому немає в усій Європі. Чимало тут різноманітних карстових форм, серед яких і єдина в області вертикальна печера Перлина, і невеликі карстові озера, що не мають ... дна. У найлютіші морози вони не замерзають.

Презентуючи туристичні принади Тернопілля, неможливо обминути той факт, що тут є практично всі види лікувальних вод, зокрема, типу «Моршин», «Нафтуса», «Друскінінкай» та інші. Але, на жаль, сьогодні практично діє (чи, точніше, пробує діяти) лише один санаторій «Збруч».

Цілком логічним після ознайомлення з цією інформацією є запитання: а що ми з того маємо? Особливо у порівнянні зі світовими тенденціями. А вони такі: туристична галузь є невід'ємною складовою частиною світового ринку і вже давно входить у трійку найприбутковіших галузей. Пояснюється це тим, що туризм охоплює більшість інших галузей економіки, зокрема промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівлю, харчування, житлово-комунальне господарство, сферу побутових послуг, культуру, мистецтво, спорт і стимулює їх розвиток.

Отож, за неофіційними підрахунками, Почаївську лавру щороку відвідує від 200 до 500 тисяч паломників. Більшість з них організовані в туристичні групи. Проте послугами місцевих турфірм вони не користуються. Не ведеться, та й у нинішніх законодавчих умовах це неможливо зробити, облік туристів, котрі користуються послугами господарів «зелених» садиб. Насправді ж у селах навколо Почаєва і в самому Почаєві вже роками зупиняються паломники. А в селян Густинського району винаймають кімнати приїжджі, які лікуються на курорті у Сатанові сусідньої Хмельницької області.

У чому ж головна причина такого явища?

Відповідь одна — у надзвичайно слабкій туристичній інфраструктурі і в незадовільному, невмілому використанні існуючих об'єктів, які приваблюють туристів.

Відрадным є той факт, що іскорка (саме іскорка, на жаль, а не багаття) розбудови туристичної інфраструктури загорілася у той період, коли промоцію туристичних можливостей регіону взяла на себе обласна влада. Це яскравий приклад того, що каталізатором розвитку туризму, як і в будь-якій іншій країні світу, має виступати держава.

Вирішуючи проблеми розвитку туризму в регіоні, обласній владі не треба боятися виділяти на цю галузь бюджетні кошти. Як переконає світовий досвід, кожна бюджетна гривня, вкладена у розвиток туризму, повернула б чотири гривні.

Щодо проблем, які існують у сфері розвитку туризму Тернопільщини, є

невпорядкованість багатьох туристичних об'єктів – пам'яток архітектури та природи, неналежний стан доріг, відсутність дорожніх знаків про розташування конкретних туристично-екскурсійних об'єктів та інше.

Варто також мати доступний та прозорий перелік довгобудів, будівель, які потребують реконструкцій. Це дозволить оперативно вивчити питання про можливе перепрофілювання їх у готелі, мотелі, кемпінги, санаторії тощо. Необхідно детально вивчити найбільш активні, з точки зору туристичної та рекреаційної зацікавленості, місця, які сьогодні позбавлені відповідної інфраструктури.

Дуже перспективним є облаштування транспортних коридорів, що проходять територією Тернопілля. Мова йде про мотелі, кемпінги, автозаправки, ресторани, кафе. Адже область розташована на важливих транспортних магістралях. Для прикладу, через Тернопільщину пролягає міжнародний транспортний коридор «Балтика-Чорне море».

Не варто обминати увагою ще однієї важливої та актуальної справи. Йдеться про те, що потрібно розпочати приватизацію відомчих оздоровчих і туристичних баз, власники яких уже не можуть їх утримувати. А коли б провести науково-дослідне і фінансово-економічне вивчення питання щодо створення курортополісу у смт. Гусятин, враховуючи наявність там знаменитої лікувальної води типу «Нафтуса», впевнено можна говорити, що цей курорт у майбутньому міг би скласти конкуренцію Трускавцю і Сатанову.

Слід також налагодити партнерські та ділові стосунки з індустріальними регіонами України для залучення інвестицій у розбудову туристичної та курортної сфери Тернопільщини.

Але є кроки, які потрібно зробити насамперед. По-перше, необхідно виділяти як «своїм» бізнесменам-мільйонерам, так і «чужим» інвесторам, у найбільш привабливих і насичених потоками туристів місцях земельні ділянки під будівництво готелів, закладів харчування, розважальних атракціонів тощо.

Нарешті потрібно зрозуміти, що вивіски «Пам'ятка природи (чи історії). Охороняється державою», насправді нічого не вирішують. Адже кошти на це не виділяються. У цивілізованому світі вже давно такі питання вирішили. Замки, палаци, печери віддано у приватні руки. Однак з кількома важливими умовами: не порушувати їх природної чи історичної цінності та приймати туристів.

Без вирішення цих питань розвиток туризму на Тернопільщині буде різко загальмований. На сьогодні роботи у туристичній галузі області вистачає. Потрібно буде експериментувати, ризикувати, пам'ятаючи, що мінімальний ризик може вартувати мільйонних прибутків.